

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

IV. De Testamento Solenni.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62668](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62668)

solas machinationes alias intervenisse, probandi onus incumbit, Mantica Lib. 2. de Conjectur. ult. volunt. cit. 7. à n. 1. Menoch. Lib. 4. presump. 10. & 11. utrobique n. 1. & Barri cit. tit. 9. n. 12. Quoniam verò metus dolique probatio difficultis per unumque est, cum ex illis testamentum impugnetur, deficientibus probationibus aliis, præsumptiones & conjecturæ, ex circumstantiis desumptæ, in legitime probationis vim admittuntur.

Et metu quidem testamentum hæredisve institutio extorta præsumitur, si probetur, statim à testamento, condito testatorem asservisse, invitum se comminationibus, importunis durisque sollicitationibus instituti, aut alterius cujusdam ad illam adactum, malleque se id mutare, si bonâ instituti aut alterius cujusdam ei faventis pace id fieri possit: si constet vel probetur, testatorem graviter ægrotantem molestis suasionibus aut nimia reverentiâ ad testamentum conficiendum inductum: si testamento inferte sint clausulæ & protestationes insolitæ, de eo sponte & non metu confecto: si testamentum confectum sit ab incarceratione aut aliter detento causâ testamenti condendi, vel illi institutus sit is, à quo testator ita detentus, aut ejus detentor hujusmodi actus ac dispositiones minis aut violentis compulsionibus solitus sit procurare, cit. Menoch. pres. 11. à n. 7. & Barri n. 12.

Dolo autem testator ad institutionem inductus, cessantibus aliis probationibus, præsumitur ex insolitis circumstantiis confecti testamenti, v. g. si institutus vel, qui eum institui voluit, Notarium & testes convocavit, aliisque preparavit, antequam sciret, testatorem velle condere testamentum: si testamentum confectum est in loco obscuro vel tempore nocturno sine lumine, ad testatoris vel

testium personas discernendas sufficiente, præsertim si hæc, institutio vel ejus fauore procurante, ita facta essent: si, nullâ justâ causâ existente, filio prælata est filia, aut filius novercæ natu minor majori, ex alia matre defuncta procreato; id enim filia instituta dolo, aut fallaciis ac suasionibus novercæ factum, præsumitur, l. Novus est 4. ff. de Inoff. testam. Sc. cit. Menoch. Pres. 12. à n. 3.

ARTICULUS IV.

De Testamento Solenni.

SUMMARIUM.

55. Testamentum Veteri triplex:
56. Novo Jure duplex, Solenne aut minus solenne,
57. Et utrumque vel Scriptum, vel Nuncupativum est.
58. Solenne Scriptum exigit septem testes idoneos, simul presentes &c.
59. Non admittit Servum, Impuberem, Fæminam, Furiosum, Prodigum,
60. Surdum, Mutum, Cæcum, testatoris Hæredem, utriusque Domesticum,
61. Et quemcumque lege Intestabilem.
62. Totidem testes idoneos &c. exigit Solenne Nuncupativum.
63. Testium numero derogatum est Jure Canonico,
64. Quod DD. aliqui ubique & in omni Foro:
65. Melius alii in territorio Temporalis Papa:
66. In Imperio autem Legales solennitates observari volunt,
67. Etiam à Clericis, de patrimonio suo testantibus.

68. Jure

68. Jure Canonico non omnes Solemnitates sublatae,
 69. Sed solum Testium numerus est restrictus.
 70. Varii sensus DD. de obligatione Solemnitatum:
 71. Qua ad valorem in Foro anima exigi poterunt.
 72. Iis desituro testamentum relicta adjudicanda sunt heredibus legitimis,
 73. Et ab his salva conscientia capi possunt:
 74. Etiam si, defuncti aliam mentem fuisse, sciant.
 75. Retinere tamen bona hereditaria aliquando Scriptus haeres potest:
 76. Donec ea Legitimo adjudicentur.

55. **T**estamentum veteri Civili Jure triplex erat: & vel Pacis tempore Calatis comitiis, sive coram universo populo in comitia coacto: vel in Procinctu sive à viris ad praelium exituris heredem, nuncupantibus coram commilitonibus suis: vel per Aes & Libram sive imaginariam quandam venditionem, adhibito libripente & familiae emptore conficiebatur, §. 1. *Instit. de Testam. ordin.*

56. Novò hodiè que observandò Jure duplex, aliud Solenne & aliud minus Solenne est. Testamentum Solenne sive Prescriptum solennitates omnes adhibentur: Minus Solenne, quod, licet nullas vel non omnes Juris illius solennitates habeat, ex privilegio tamen seu favore Juris valet; ideò que Privilegiatum vocari solet. Quoniam verò tam Solenne, quam minus Solenne testamentum aliquando scripturae, & aliquando vivæ vocis adminiculò perficitur, §. *fin. Instit. de Test. ordin. & l. Heredes 21. pr. ff. Qui test. fac. poss.* utrumque

ulterius in Scriptum & Nuncupatum dividitur, Manzius de Testam. Tit. 1. n. 23. & 30. & Pirching ad hanc Rubric. n. 2.

Testamentum Solenne Scriptum, quòd quia testator eò contentum supremae voluntatis suae elogium testes & tabellionem latere vult, etiam Clausum vocari solet, est Ultima voluntas, ab ipso testatore vel ejus jussu ab alio conscripta: quam ille coram septem idoneis, ad id rogatus sive invitatus, simul praesentibus etiamque videntibus testibus exhibet, & suam Voluntatem Ultimam esse profiteatur: eamque statim ipse, vel ipse loco adhibitus testis octavus, & reliqui septem testes, nullò extraneo sive ab instituto negotio alienò actu interposito, mens propria subscribit, eique sigillum apponunt, §. *Sed cum 3. Instit. de Test. ordin. Heredes 21. Ec. ff. Qui test. fac. poss. l. Hac consuetissima 21. & l. Cum antiquitas 28. §. 1. C. de Testament.*

Idoneus autem testis ut sit, esse debet Primò, homo Liber, §. *Testes 6. Instit. ibid. & l. Hac consuetissima cit.* quòd servi Juris Civilis communionem non habent, *l. Qui testamento 20. §. 7. ff. Qui test. fac.* Secundo, Mas & Pubes, *l. cit. pr. & §. 6. & §. Testes cit.* non foemina & impubes; ob fragilitatem sexus vel aetatis ac judicii infirmitatem. Tertio, Sana mentis; ob cujus defectum idoneus testis non est mente captus & furiosus, extra furoris remissi sive dilucidi intervalli tempus, *l. Qui testamento cit.* Imò & prodigus, §. *Testes cit.* quòd à furioso non multum distet, & in Jure eadem fere, quòd iste, conditione censetur, *l. 1. ff. de Curat. furios. & l. His qui 12. §. 2. ff. de Tutor. & curat. dat.* Quarto, non Mutus, *Sar. 60. §. Testes cit.* aut Coecus, *arg. l. Si non speciali p. C. de Testament.* quòd, hujusmodi corporis vitio laborans, vel testatorem non videre: vel ea, quae dicuntur

exaudire ac intelligere: vel auditorum rationem reddere non possit. Quintò, qui hæres institui & legatum capere ex testamento non potest, §. *Testes cit.* junctâ Glossâ V. *Fazio*: non tamen ipse hæres est testamento institutus, §. *Sed neque* 10. est testes adhiberi valeant legatarii, §. *Legatarius* 11. *Instit. de Test. ord.* quòd hi, licet emolumentum aliquod percipiunt, principaliter tamen testes sint negotii, concernentis commodum hæredis: & si ipsi quoque testes esse non possent, ultima voluntates non rarò corruerent ex testium defectu, *Mysinger in §. cit. n. 4.* & *Manzius n. 9. §. 16.* Clerici etiam & Religiosi adhiberi possunt in testamento, quò Ecclesia sua vel Monasterium hæres instituitur; quòd causa Ecclesiæ, vel Monasterii non sit causa clericorum vel monachorum singulorum, Glossâ in *can. 1. P. Stephani*, 4. q. 2. & *Farinacius Prax. Criminal. q. 61. n. 126.* Sextò, non Domestici ipsius testatoris vel hæredis; ut filius in patris, iste in filii, frater in fratris, qui in ejusdem patris potestate est, testamento, adhiberi nequeant, §. *Sed neque* 61. *cit.* Demum idonei testes non sunt quicumque lege Instabiles esse iusti, sive quibus propter insignem morum improbitatem testimonii fides ipsâ lege est abrogata & adempta: ut sunt ob crimen falsum vel aliud crimen publicò & privato etiam iudiciò damnati, si damnationem infamia sequatur; quòd cum tales ad testimonium dicendum in iudicio non admittantur, multò magis in testamento adhiberi non permittantur, *Harprecht in §. Testes cit. n. 28.* & *Manzius de Testam. Tit. 5. à n. 25.*

62. Nuncupativum Solenne Testamentum est, in quo testator coram septem ejusmodi & rogatis testibus hæredem nominat & quid post mortem suam fieri velit, palam & articulata seu distinctâ

voce declarat, §. *fin. Instit. de Test. Ord. §. 1. Hæc consuetissima cit. §. 2.* Ad quod Testamentum, ne testibus, à quorum fide totum pendet, procul absentibus aut mortuis corruat, adhiberi hodie solet Notarius publicus, à quo ultima voluntatis coram testibus facta declaratio redigatur in scripturam: quæ tamen ad hujus Testamenti substantiam minimè pertinet, sed ad faciliorem ejus probationem solummodo adhibetur, *Vinnius ad §. fin. cit. n. 3.* Ex his

Dubium oritur primò, an enumeratæ solennitates ad Testamentum requirantur, etiam de Jure Canonico. Ratio dubitandi oritur ex Rescripto Alexandri III. c. *Cum esses* 10. relati, & pro validis habentis Testamenta, *Qua Parochiani coram presbytero suo & tribus vel duabus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate*: & Consuetudinem, ad valorem Testamenti septem vel quinque testes exigentem, reprobantis, tanquam alienam à Consuetudine Ecclesiæ generali, à SS. PP. institutis & ab ipsâ lege Divina: secundum quam *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum*, *Deuter. cap. 19. V. 15.* & *Matth. cap. 18. V. 16.* Qua ratione ducti *Fagnanus in c. cit. n. 2. §. 40.* & *Eminentiss. Card. Sfondratus de Lega in presump. fund. p. 2. §. 1. n. 4.* cum Archidiacono in *can. Placuit. 2. q. 5.* *Hoftiensis in c. Cum esses cit. n. 4.* *Panormit. in c. cit. Repet. n. 17.* *Speculat. de Instrument. edit. §. 12. n. 11.* & aliis à *Joan. Andr. in c. cit. n. 2.* relatis, ab Alexandro correctum ajunt Jus Civile; ac proinde etiam extra territorii temporale Papæ in Christiani Orbis provinciis omnibus & curiis etiam Secularibus pro validis habenda contendunt Testamenta, prædictò testium numero & cæteris solennitatibus destituta: dummodo coram parochio & duobus vel tribus testibus sint facta.

facta, Quam rationem ac Sententiam suam Interpp. ac DD. cit. geminâ & utraque validâ ratione firman.

Una est; quod Leges Testamentariae, testium septenarium ad testamenti valorem exigentes, foveant ac nutriant peccatum; cum ultimæ voluntatis executionem impediunt etiam, quando de ea duorum omni exceptione majorum & ipsius parochi testimoniis, aut aliunde certò constat, contra *can. Ultima, 13. q. 2. § l. 1. C. de SS. Eccles.* Quibus textibus insuper habitis, ejusmodi Voluntatis Ultimæ executionem secundum leges Civiles impediens, si non graviter peccaret, in eum decerni *c. Cum esses cit.* non potuisset Excommunicationis, omnium quas Ecclesia habet, gravissima pœna, *c. Cum non ab homine 10. de Judiciis*: quando autem Leges Civiles peccatum nutriunt, eis contrariæ sanctiones Canonicae, etiam extra territorium temporale Papæ & in Foro seculari sint observandæ, *arg. c. Sape 18. de Restitut. Spoliat. § c. fin. de Prescript.* Cum enim ratione peccati omnis anima iudicio Apostolico subjecta sit, *can. Si Imperator 11. dist. 96. § c. Novit 13. de Judiciis &c.* de rebus peccatum & animarum periculum concernentibus aliquid statuere Ecclesiastica potius, quam Imperialis est potestatis: & cum circa ejusmodi res sacri Canones à legibus Civilibus divertunt, hæc ab illis corriguntur & abrogantur, *can. Certum 6. can. Constitutiones 7. dist. 10. Panormit. in e. 1. de Novi Op. nunt. n. 5. Laiman Lib. 1. Tract. 4. cap. § n. 8. & Pirrhing ad Rubr. de Constit. n. 69.*

Altera; quod *c. Cum esses cit.* dispositionem Apostolicam ad territorium temporale Papæ non restringat ejus tenor: & restringendam non evincatur ex eo; quod contineat Rescriptum ad Hostiensem, ejus territorii Episcopum: atque

insuper, tanquam Juris correctoria & non diola, extensionis ad reliquas Christiani Orbis provincias patiens non esse videtur, *arg. c. Cum non expediat 29. de Elect. in 6. § l. Precipimus 31. in fine C. de Appellat. partim*; quia, cum ea ad promovendam supremarum Voluntatum executionem, & peccata, ut dictum, removenda tendat, perinde, ut *c. Sape 18. de Restitut. Spoliat. § c. fin. de Prescript.* & cæteræ Constitutiones animarum periculis obviantes, non odiola, sed favorabilis est, & admittit extensionem, ut cum Franco in *c. Sciant 12. de Elect. in 6. abvertit Sanchez Lib. 2. de Matrim. disp. 31. n. 5. partim*; quia eò ipsò; quod *c. Cum esses cit.* relatum Alexandri III. Rescriptum Juris communis Corpori à Gregorio IX. insertum sit, non alicujus Particularis duntaxat, sed Universalis Ecclesie Jus erit: sicut VV. Imp. Rescripta directæ ad personas privatas, Juris Imperialis autoritatem obtinuerunt: ipsi in Cardicem, toti Populo Romano propolium infertione factâ ab Imp. Justiniano, *l. 1. § de Constit. Princip. § l. Unica C. de V. Jur. Enucl. Mendo Lib. 1. de Jure dead. q. 28. n. 420. & Gonzalez in Proem. Decretal. n. 50. § 54.*

Sed melius *c. Cum esses cit.* dispositionem ultra territorium temporale Ecclesie Romanæ non porrigi; atque ibi circo eam in isto: in terris autem Imperii Civili Jure proditas solemnitates hodie quoque retinendas, hisque destituta & speciali Juris favore non suffulta testamenta pro irritis habenda, cum Glossa in *c. cit. V. Improbamus* Joan. Andr. ibid. n. 4. Boerio *decis. 393. n. 2. & Claro 9. Testamentum q. 157. n. 3. merito delendunt Covarruvias in c. cit. n. 3. Menochius Lib. 1. presump. 80. n. 21. Molina Tract. 2. de J. & J. dist. 133. n. 4. § 8. Barbofa in c. cit. n. 2. ex Universitatibus nostris*

nostræ Antecessoribus JCT. is Canisius in
c. cit. n. 7. cit. Manzius Tit. q. n. 6. & ex
 TT. Haunold. Tom. 2. de J. & J. trakt. 6.
 n. 7. Ratio prioris sive, quod *c. cit.* di-
 spositio in territorio Ecclesiæ observanda
 sit, ea est; quod in territorio hoc Papa,
 tanquam Princeps superiorem in eo etiam
 in temporalibus non recognoscens, obti-
 neat supremam & legislativam potesta-
 tem, etiam temporalem; vi cuius pro eo
 leges, statum quoque Politicum concer-
 nentes condere, conditas abrogare eisque
 derogare non minus potest, quam in re-
 liquo Imperio Romano Imperator. Po-
 66 sterioris verò, sive de retinendis in Impe-
 rio solemnitatibus Legalibus; quia testa-
 mentificatio, saltem ad prophanas causas,
 creatura est Juris Civilis; quia originem
 ducit ex Lege XII. Tabularum, *l. Verbis*
20. ff. de V. S. Cùm ergo in terris Imperii
 observandum sit Jus Civile, *c. Cùm esses*
cit. dispositione non obstante, in terris
 illis saltem à laicis, ad causas prophanas
 testantibus, retinenda erit Jure illo prodi-
 ta forma seu modus conficiendi testa-
 menta. Confirmatur ratio hæc; quia ex
 una, summus Pontifex leges Civiles, ne-
 gotiis seu actibus merè prophanis for-
 mam præscribentes & peccatum non fo-
 ventes, corrigere non potest, ut *arg. can.*
Verum 6. can. Duo 10. dist. 96. c. Novit
13. de Judiciis & c. Causam 7. Qui filii
legit. hæc in re aliàs dissentientis Panorm.
in c. Cùm esses cit. n. 7. & aliorum magni
 nominis Interpp. ac DD. communis Sen-
 tentia est. Ex altera verò parte, testa-
 mentum spectans causam merè propha-
 nam, est negotium sive actus merè tem-
 poralis: pro eoque legibus Civilibus
 præscriptæ solemnitates peccatum non
 continent, nec fovent; imò ad peccata di-
 minuenda tendunt, occurrendò hominum
 malitiis ac fraudibus, quibus mortientium
 voluntates ultimæ sunt subjectæ, *l. sit,*

*ibi, Ne quid falsitatis incurrat, C. de Fi-
 deicommiss. & c. Sed hic 4. Inst. de Testam.*
Ord. Quare in Imperio testamenta so-
 lennitatibus destituta, & speciali Juris
 privilegiò non munita hodie quoque pro-
 irritis rectè habentur.

Neque in contrarium facit dubitan-
 di ratio prior; quia testium septenarium
 ad testamentum exigens Consuetudo *c.*
Cùm esses cit. à lege Divina &c. aliena
 dicitur, non quòd contra: sed, sicut ipsæ
 leges Testamentariæ, præter eam legent
 sit introducta; cùm lex Divina exigens
 testes duos vel tres, certis casibus plures
 exigi non vetet, *arg. c. Licet 23. in fine*
de Test. & atest. quòd textu idè Alexander
 III. disertè ait, esse quasdam causas, plu-
 res, quam duos testes exigentes. Et qua
 ratione, si plures exigi Divina lex vetet,
 ad S.R.E. Clerici septem ad Cardinalis
 Diaconi viginti septem, ad Presbyteri qua-
 draginta quatuor, & ad Episcopi condem-
 nationem septuaginta duo testes exigere-
 tur? *can. Presul. 2. q. 4.* Quomodo à Tri-
 dent, *Sess. 24. cap. 1. de Ref. Matr.* ad conjuga-
 gii, & *c. Cùm esses cit.* ab ipso Alexandro
 ad Testamenti valorem, præter parochum
 testem Qualificatum; duæ vel tres aliæ
 personæ, itaque tres vel quatuor testes
 requiri potuissent?

Non majorem vim habet altera,
 partim; quia leges Testamentariæ non im-
 pediunt executionem ultimæ Voluntatis
 justæ: sed malitiosas duntaxat illius sub-
 versiones excludunt; cùm in terris Im-
 perii ultima voluntas justa ea tantùm sit,
 quæ illis legibus est conformis; licet in
 locis temporali Papæ dominio subjectis
 justa, secundùm *c. Cùm esses cit.* ordina-
 tionem, etiam sit, quæ contra illas co-
 ram parochi & duabus vel tribus aliis
 personis idoneis est confecta. Unde in
 eos, qui hanc rescindere conantur, salu-
 briter decreta est excommunicatio: et si
 Sacrum

facrum hoc fulmen timendum non sit iis, qui in reliquis Imperii provinciis impediunt executionem supremæ voluntatis, coram paucioribus, quam septem testibus expressæ; cum illi, non etiam isti delinquant, Covarruvias *in c. cit. n. 12.* & Molina *Tract. 2. de J. & J. disp. 133. n. 9.* partim verò; quia *c. cit.* dispositionem, et si communis Juris corpore clausa sit, ad Ecclesiæ Romanæ territorium, temporale restringendam, desumitur non solum ex ejus inscriptione: sed multò magis ex subjecta materia, & contra ejus extensionem allata ratione; cui simile, etiam *c. 1. de Locato* & quædam alia Rescripta Apostolica, Decretalibus inserta, localia duntaxat esse, *in c. 1. cit.* persuasit Joan. Andr. & Gonzalez *n. 5.*

67. Dubium secundò est, an dictæ solennitates in terris Imperii etiam requirantur ad testamenta Clericorum, de bonis suis patrimonialibus disponentium ad causas prophanas. Quod cum Panorm. *in Repet. c. Ecclesia 10. de Constitut. n. 45.* affirmant Molina *Tract. 2. de J. & J. disp. 133. n. 8.* & Laiman *in c. cit. n. 15.* secuti Praxin quarundam Imperii provinciarum, in quibus ejusmodi ultimas Voluntates Clericorum secundum Jus Cæsareum regulari asserunt; licet in pluribus locis vi consuetudinis aut statutorum Municipali-um, quæ hac in re præcipuè attendenda sunt, testium numerum restringi: imò Viennæ in Austria & Venetiis ad testamenta prophana, tam laicorum quam clericorum, duos testes sufficere, *cit. Laiman testetur Lib. 3. tract. 54. cap. 2. n. 18.* Seclusis autem consuetudinibus & statutis particularibus solennitates Jure Imperiali requisitas etiam in Clericorum, de patrimonialibus bonis disponentium, testamentis servandas, suader ratio; cum enim clerici in communi vitæ societate viventes sint cives ac membra Reipubli-

cæ, æquum est; ut in rebus suâ naturâ Politicis ejus leges Clericali status non repugnantes, etiam ipsi observent, juxta dicta *ad Rubric. de Constitut. n. 117.* turpis enim omnis pars est suo universo non congruens, ex pronuntio S. Augustini *Confess. Lib. 3. cap. 8.*

Dubium terciò est, an *c. Cam esse* *cit.* legibus Civilibus in temporali Ecclesiæ territorio derogatum sit, quoad solum testium numerum, vel etiam quoad qualitates & alias solennitates; illis enim etiam quoad has derogatum, aliqui volunt, quod Barbosa *in c. cit. n. 7. in fine;* ut ad id in territorio illo ad testamentum testes etiam non rogati sufficiant, itaque non ad substantiam, sed ad probationem duntaxat necessarii sint. Rationem reddit partim; quòd textus illius dispositio videtur in Jure Naturali, Divino & Gentium: quibus spectatis etiam feminæ & masculi non rogati, & sine subscriptione testes esse possunt: & hi ad testamenti probationem duntaxat, non ad ipsam ejus substantiam & valorem exiguntur: partim verò; quòd textu illò nulla mentio fiat qualitatibus aut requisitionibus testium, & cum dicitur, coram parocho & duobus testibus facta testamenta firma esse debere, solis duobus sine parocho, aut alio cum uno solum teste præsentem facta, iusta esse, non exprimitur.

Sed verisimilius Clarus *§. Testamentum cit. q. 55. n. 3.* Grassus *§. Testamentum q. 57. n. 3.* Zoëlius *in ff. Quis testis fac. poss. n. 47.* & in *c. Cam esse cit.* Covarruvias *n. 14.* Barbosa *n. 7. cit.* Paganus *n. 18. 24. & 36.* & Pirring *ad hanc Rubric. n. 12.* legibus Civilibus quoad solum numerum derogatum; atque idcirco in territorio Papæ præter parochum requisitos duos testes idoneos, hoc est masculos, puberes, &c. & ad id rogatos ad Testamenti substantiam exigere, etiam ratione

tionem defendunt; quod divortium à Jure Civili, istiusque correctio statuenda non sit, nisi sacris Canonibus sit expressa: & in dubio hi cum illo conciliandi, arg. *can. Si in adiutorium 7. disp. 10. § c. 1. de Novi oper. numt.* Textus autem *c. Cum esses cit.* à legibus Civilibus expressè quoad solum testium numerum recedat.

Confirmatur hæc ratio & Opinio; quia imprimis *c. cit.* expressè pro testibus exiguntur *Personæ idoneæ*, manifestò indicio, quoad eorum qualitatem nihil mutatum, adeoque foeminam, impuberes &c. non sufficere. Dein; quia, cum eò dicitur, *Coram presbytero suo*, hoc est, proprio paroco, & tribus vel duabus aliis personis idoneis factum, firmum esse, argumentò à contrario ductò coram duabus huiusmodi personis sine, vel coram non suo, sed alieno presbytero, aut ejus loco coram alio quantacunque auctoritatis viro factum, non subsistere, rectè inferitur, præsertim ad odiosam Jurium correctionem evitandam, arg. *c. Cum expediat 29. § l. Precipimus cit.* Demum, præter parochum proprium duos alios testes ad substantiam & valorem testamenti exigere, docet Praxis ambigui Juris optima Interpres: quâ solè, non Jure spectatò, parochum per duos testes suppleri posse, cum *Claro cit. q. 57. n. 3.* alii monent. Atque ex his corrunt rationes in contrarium alatae.

Neque tamen ex iis inferes, in territorio temporali Papæ parochum de bonis suis patrimonialibus validè testari non posse ad causas prophanas; quòd proprium parochum, ad huiusmodi testamenti valorem requisitum, non habeat; quia nihilominus testari potest vel solenniter, vel juxta *c. Cum esses cit.* coram Decano aut Episcopo aut istius Vicario, vel loco parochi adhibendò alios duos te-

stes: quod non vanè conjici & divinari satis docet Consuetudo, quæ, sicut dubiam interpretatur, sic non existentis legis vices supplet, *can. Consuetudo 5. disp. 1. § l. De quibus 32. ff. de LL.*

Dubium quartò & ingens controversia est, an dictæ solennitates in terris Imperii ad testamenti valorem exigantur etiã in foro Conscientiæ; ut istò sine illis institutus hæres aut legatarius hæreditatem vel legatum non petere vel retinere: & contra hæres ab intestato veniens ea petere ac retinere valeat: quantumvis hæreditatem aut legatum à testatore hæredi aut legatario scripto vel nuncupato destinatum, certò sciat. In re perquam difficili

Convenit inter DD. solennitates ita exigere legibus potuisse, ut illis destituti & non privilegiati testamentum nullum esset in Foro utroque; sicut, tam in interno Conscientiæ, quam in externo Foro nullum est matrimonium, quòd aliter quàm coram proprio paroco & duobus vel tribus testibus aliis est contractum, secundum Trident. *Sess. 24. cap. 1. de Ref. matrim.* cum enim ipsa testamentificatio adimi legibus valeat, à fortiori his omnino invalida reddi potuerunt testamenta, solennitatibus destituta.

Eadem defacto ita irritata, affirmant Panormit. in *Reper. c. Cum esses cit. n. 8. § 15.* Covarruvias in *c. cit. à n. 12.* Azor *p. 3. Instit. lib. 6. cap. 9. q. 1.* Menoch. *de Presumpt. Lib. 1. q. 80. n. 28.* Arnold. Rath *de Testament. à n. 92.* & Haunold. *cit. Traët. 6. n. 30.* Negant autem Clarus *§. cit. q. 90. n. 1.* Fachineus *Controvers. Lib. 4. cap. 5.* Molina *cit. Traët. 2. disp. 81. n. 10.* Lessius *Lib. 2. de l. § l. cap. 19. à n. 13.* & Zæsius in *ff. Qui testam. fac. poss. n. 43.* Inter quos mediam & in praxi cæteris expeditiore viam incedunt Sotus *Lib. 4. de Ju-*

de *Justitia* q. 3. art. cit. Laiman *Lib. 1. tract. 4. cap. 17. n. 2.* & Pirthing *ad hanc Rubr. n. 16.* Quibuscum

72. Censeo primò, in Foro externo ejusmodi testamentum habendum pro nullo; ac proinde à giudice hæreditatem ad judicandam hæredibus ab intestato venientibus, hósque à legatis prophanis liberos pronuntiandos. Ratio est; quia iudex secundùm leges pronuntiare debet, *can. In istis 3. dist. 4. C. l. Nemo 13. C. de Sent. & interlocut.* Leges autem, imperfectum & minus solenne testamentum non tenere, & pro nullo, hoc est, omni vi & effectu destituito, & pro infecto, hoc est, perinde acsi non existisset, habendum, decernunt §. *Ex eo 7. in fine Instit. Quib. mod. test. infirm.* ibi, *Nam imperfectum testamentum sine dubio nullum est, & l. Hæc consultissima cit. quâ Imperator post recensitas solennitates, Non scriptum, inquit, à testibus ac non signatum testamentum pro infecto haberi convenit: ac lubdit, Ex imperfecto autem testamento voluntatem tenere defuncti (nisi inter solos liberos &c.) non volumus. Unde*

73. Censeo secundo, etiam in Foro Conscientiæ heredem ab intestato venientem hæreditatem relinquere, aut restituere, vel legata prophana solvere hæredi aut legatariis scriptis aut nuncupatis, non teneri. Ratio est; quia, qui in Foro externo justæ ac receptæ legis beneficiò se tueri valet, quò minus solvat, is neque in interno, sive Conscientiæ, Foro solvere ex *Justitia* tenetur: Quod generalis Regulæ instar tradit *cit. Laiman n. 3.* Cùm ergo, juxta ante dicta, hæredi ab intestato in Foro externo hæreditas, sine ejusmodi legata solvendi obligatione, adjudicetur secundùm leges Civiles, quas esse justas, uno ore omnes fatentur, is hanc relinquere vel restituere, aut lega-

ta prophana præstare in conscientia non tenetur.

Neque hanc doctrinam infringunt *l. Et si inutiliter 2. l. Questionem 2. C. de Test. & s. fin. Instit. de Fideicommiss. hereditatis* secundùm quos textus, si testator neque quinque testibus, neque scriptis adhibita, cum hærede præsentente eggerit, ut fideicommissum universale vel particulare Titio restituit: & hæres præsentem fidem adimplere recuset, negatum alicui sibi ita relictum, tali casu, fideicommissario exigente, hæredi justitiam super hoc iubeundum: vel, si pro rare recuset, fideicommissum præsentandum est; quòd ita, etiam sine scriptura & quinque testibus ad fideicommissum requisitis, *l. fin. C. de Codicill. de voluntate constat.* Non, inquam, hi textus dicta infringunt, partim; quòd contra dicta alicui, nimium & plus quam adversæ parti proficit, probare, nulli solennitates testamentarias non necessariò requiri etiam in Foro externo: sed, nisi deficientibus, hæredi ab intestato obrendum jusjurandum; quòd de contraria voluntate defuncti sibi non constat: ut cum *Card. de Lugo de Justitia disp. 11. s. 9. n. 258.* probè observat *Hanonell. cit. n. 37.* quòd tamen tribunalium proxi non observatur: partim verò; quia allegati textus non loquuntur de Testamentis, sed de Fideicommissis: in quibus id specialiter obtinet, quando testator hæredis præsentis fidei commissum alicui solvendum aut restituendum, secundùm *DD. cit.*

Neque etiam; quòd leges, imperfecta testamenta irritantes, nitantur presumptione fraudis: quæ cùm in Foro Conscientiæ cedat veritati, *arg. c. de per hoc 5. de Renuntiat. hereditas relicta* quenda erit hæredi instituto, si illam hanc à testatore destinatum, certò constat. *Expectat*

Expedita enim responsio est, leges illas fundari in præsumptione, non fraudis in quovis casu particulari intervenientis, sed universalis periculi plurimarum fraudum in ultimis voluntatibus committendarum, nisi testamenta imperfecta, universaliter irritentur: quæ posterior præsumptio, cum vera sit, etiam in casu aliquo particulari omnis fraus absit, hæc etiam cessante testamentum imperfectum, perinde ferè, ut matrimonium, absente proprio parochò sine omni fraude ac fisione celebratum, invalidum erit, per tradita Lib. 1. Tit. 2. n. 89.

75. Censeo nihilominus tertio, ab hæredibus, imperfectò testamento instituto, uti & à legatario res hæreditarias aut legata, quæ à testatore sibi destinata certo sciunt, & sine vi ac fraude consecuti sunt, retineri salvâ conscientia posse, donec ab ipsis in iudicio repetantur. Ratio est partim; quia, secundum probabilem sententiam DD. non paucorum, testamentum imperfectum in Foro Conscientiæ non est irritum ipsò Jure; adeoque de voluntate testatoris certus, illa sibi relicta, retinere potest, donec testamentum per sententiam irritum pronuntietur: partim verò; quia propter dissensionem DD. obligatio restituendi dubia est; ac proinde ejusmodi hæres ac legatarius, quæ sine vi aut fraude consecuti sunt, retinere valent beneficiò possessionis, arg. Reg. Cùm sunt partium 11. & Reg. In pari 65. in 6.

76. Neque tamen idcirco non solenni testamento institutus hæres aut legatarius occultâ compensatione uti valet, si hæreditas in Foro externo ab intestato venientibus adjudicetur, itaque à legatis prophanis præstandis absolvantur; quia, hoc ipsò; quòd sententia iudicis hæreditatem istis adjudicantis, sit iusta, illam aduendi possidendique habent jus, quò

spoliari sine injuria non possunt, Laiman l. cit. n. 7.

ARTICULUS V.

De Testamentis non-Solemnibus.

SUMMARIUM.

77. Hujusmodi testamenta privilegiata sunt sex.
78. I. Militare, olim ab omni solennitate absolutum;
79. Hodie testes saltem duos exposcens.
80. II. Parentum inter liberos, sine ulla solennitate;
81. III. Ad Pias causas, duobus testibus adhibitis conditum;
82. Quale testamentum ferè à sine supernaturali;
83. Aliquando à publica Utilitate censetur;
84. Et sine solennitate in territorio temporali Papa;
85. Imò Orbe Cbristiano toto subsistit.
86. In eo duo testes, secundum aliquos DD. ad valorem;
87. Verius ad probationem tantum necessarij sunt;
88. Ut quòvis modò suppleri valeant,
89. Et testes non qualificati admittantur.
90. In charta non Sigillata exaratum testamentum Pium,
91. Et legata Pia testamento prophanò non solenni relicta valent;
92. Legata etiam prophana, Pio non solenni relicta, subsistunt.
93. Uri & non solenne testamentum, ad causam Piam conditum à Caco.
94. Favore cause Pia in alterius arbitrium col-